

ԿԱՐԾԻՔ

Անուշ Գազիկի Ապրեսյանի «Գրիգոր Նարեկացու «Մատենանոցներգության» երկի՝
Մկրտիչ Խերանյանի և Վազգեն Գևորգյանի թարգմանությունները» թեկնածուական
ատենախոսության մասին

Գիտության տարբեր բնագավառներում, այդ թվում և հայագիտության մեջ, գնալով ավելի են կարևորվում միջգիտակարգային ուսումնասիրությունները, երբ մի գիտակարգի հետ կապված տարբեր իրողություններ քննարկվում են հարակից գիտակարգերի շրջանակում: Այս մոտեցմամբ գրականագիտության, լեզվաբանության և մասամբ աստվածաբանության քննությամբ է գրված ներկայացվող սույն աշխատանքը:

Այն թեև նվիրված է Նարեկի 20-րդ դարի երկրորդ կեսին գրաբարից աշխարհաբար կատարված երկու թարգմանություններին, սակայն, որպեսզի դրանք համեմատի գրաբար բնագրի հետ, ատենախոսը մեծ թվով տեսական և սկզբնաղբյուրային գրականություն է օգտագործել:

Աշխատանքում ելակետ է ընդունվել այն դրույթը, որ թարգմանությունը ոչ միայն գեղարվեստական արժեք ունի և այն ոչ միայն իմաստային համապատասխանություն պետք է ունենա բնագրին, այլև որպես բնագրի մեկնություն բացատրի այն, ինչպես որ միջնադարում թարգմանիչ բառը ունի նաև մեկնիչ իմաստը:

Ատենախոսության մեջ թարգմանություն-մեկնություն շրջանակում են դիտարկվում Նարեկի միջնադարյան մեկնությունները լեզվական և աստվածաբանական տեսանկյունից:

Ընդլայնելով հետազոտության շրջանակը, ատենախոսը աշխատում է վերը հիշված երկու թարգմանություններից բացի անդրադառնալ Նարեկի մյուս աշխարհաբար, առանձին դեպքերում նաև օտար լեզուներով թարգմանություններին:

Մեթոդաբանական առումով կարևոր է այն մոտեցումը, որ Նարեկի քննվող երկու թարգմանությունները համընկնում են ոչ միայն Պ. Խաչատրյանի և Ա. Ղազինյանի 1985 թ. քննական բնագրի, այլև միջնադարյան, ինչպես նաև Հ. Նալյանի և Գ. Ավետիքյանի մեկնությունների հետ, թե կատարված թարգմանությունները

իմաստային առումով որքանով են համապատասխանում մեկնություններում տվյալ տողերին տրված բացատրություններին:

Առաջին՝ «Մատեան»-ի հնչերանգային-ոլիթական առանձնահատկությունները թարգմանություններում» գլխում հատուկ քննության է ենթարկվել այն հարցը, թե թարգմանիչները որքանով են կարողացել աշխարհաբար վերաբնօրինել տաղաչափական առանձնահատկությունները:

Նարեկի քննական բնագիրը թեև լույս է տեսել ներկայացվող երկու թարգմանություններից հետո, սակայն աշխատանքում մեծ տեղ է հատկացվել նաև երկու թարգմանությունների՝ քննական բնագրի հետ համեմատությանը:

Իմաստային ճիշտ թարգմանությունը պահանջում է տաղաչափական որոշակի զիջումներ և հակառակը՝ տաղաչափությանը խստիվ հետևելը իմաստային որոշակի բռնազրոսություն և բռնահանգեր է պահանջում: Ատենախոսության մեջ հաջորդաբար ներկայացվում են տաղաչափական միավորները և հասկացությունները, ապա բերվում են դրանց կիրառությունները Նարեկում: Գրաբարի և աշխարհաբարի քերականական ձևերի տարբերության պատճառով, ինչպես նշվում է, գրաբարյան բոլոր նմանաձևությունները չէ, որ հնարավոր է եղել արտահայտել:

Ռիթմական ձևերը Նարեկացու մոտ քանի որ միայն գեղարվեստական արտահայտչամիջոցներ չեն, այլև ունեն որոշակի հոգևոր-իմաստային խորհուրդ, ուստի քննվել է նաև այն հարցը, թե տաղաչափական յուրահատկությունները պահպանելը որքանով է նպաստել նաև իմաստային նրբերանգների փոխանցմանը թարգմանության ժամանակ:

Նարեկացու «Մատեան»-ի ոճական առանձնահատկություններին զուգահեռ քննվել են թարգմանությունների ոճական յուրահատկությունները, երկու թարգմանիչներից յուրաքանչյուրի ստեղծագործական մոտեցման ձևերը և ատենախոսության երկրորդ գլխում:

Առավել դժվար է փոխաբերությունների թարգմանությունը, որոնք արտահայտվում են իմաստի բացատրությամբ, որպեսզի ընթերցողին հասկանալի լինի: Վիճակն ավելի է դժվարանում Նարեկացու պարագայում, ով Աստծուն բնորոշում է համեմատություններով, կամ ստեղծում է տարբեր հակադրությունների վրա հիմնված պատկերներ:

Անհրաժեշտ է նշել, որ Նարեկի տարբեր արտահայտչաձևի ատենախոսի քննությունը, անկախ թարգմանությունների հետ համեմատություններից, ունի նարեկացիագիտական արժեք, որովհետև ցույց է տալիս, թե արտաքին արտահայտությունների միջոցով ինչպես են ներքին իմաստային հասկացությունները արտահայտվել:

Կարևոր է այն հարցադրումը, որ ոչ միայն քննական բնագրում, այլև թարգմանության դեպքում պետք է մնացյալ շարադրանքից որևէ ձևով տարբերվեն և նշվեն սուրբգրային հատվածները, շնորհիվ որի աշխարհաբարի վերածվող ստեղծագործությունը ավելի ընկալելի կդառնա:

Երբորդ՝ «Մատեան»-ի բառապաշարը թարգմանություններում» գլխում քննության է ենթարկվել բնագրի և թարգմանությունների բառապաշարային համապատասխանության հարցը: Վերջինս, սակայն, վճռորոշ կարևոր պայման չի կարող համարվել, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ իմաստային տարբեր միջավայրերի համատեքստում միևնույն բառը տարբեր իմաստներ կարող է ունենալ, հետևաբար, առաջնայինը իմաստային համընկնումն է:

Ատենախոսը բառապաշարային համապատասխանության քննության ժամանակ հաշվի է առել նաև բառերի իմաստների պատմական զարգացումը, երբ բառը 10-11-րդ դարերում կարող էր ունենալ որոշակիորեն այլ իմաստ: Վեր են հանվել միջնադարյան մտածողությանը և սովորույթներին բնորոշ հատվածների թարգմանությունները, թե դրանք որքանով են համապատասխանում պատմական ժամանակին և որքանով՝ այսօրվա մտածողության կնիքն են կրում:

Նարեկացու մոտ կան մեծ թվով նորակազմություններ, որոնք իմաստային գերիշխող դիրք են գրավում տվյալ հատվածում և դրանց ճիշտ թարգմանությամբ է պայմանավորված ողջ տվյալ հատվածի իմաստի ճիշտ արտահայտումը:

Այս գլխում է, որ առավել հանգամանալից է քննարկված մեկնությունների բացատրության և թարգմանությունների իմաստային համապատասխանության հարցը:

Ամփոփելով ասենք, որ Անուշ Ապրեսյանի ատենախոսությունը գրված է բնագրային մանրակրկիտ քննությամբ, գրաբարի և աշխարհաբարի համարժեք ձևերի վերհանմամբ, թարգմանական արվեստին վերաբերող հարցերի ներառմամբ և

որոշակի մեթոդաբանական դրույթներ է պարունակում, որոնք օգտակար կլինեն Նարեկացու գանձերի և ներբողների, ինչպես նաև Նարեկի ակնկալվող նոր թարգմանության դեպքում: Նման աշխատանքը կօգնի նաև 11-12-րդ դարերի ծանր գրաբարով գրված մի շարք այլ հեղինակների գործերի աշխարհաբար ճիշտ և գեղարվեստական թարգմանությանը: Ելնելով վերն ասվածից, Ա. Ապրեսյանի ատենախոսությունը սիրով երաշխավորում ենք պաշտպանության, իսկ ատենախոսը լիովին արժանի է իր հայցած Բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանին:

ՎԱՐԴԱՆ ՂԵՎԻԿՅԱՆ

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր

Հաստատում եմ Բ.Գ.Դ. Վ. Դերիկյանի ստորագրությունը

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի

գիտքարտուղար՝ Հ. Գրականյան